

ר' שמעון בר יוחאי, ללכת בעקבותיו.

[ל"ג בעומר, שנת תשס"ח - נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

מעשה באיש אחד, בעל עסקים רבים ומוצלחים, בן יחיד של רב זקן ששימש בקהילות וכתב ספרים רבים. הבן שהיה טרוד בעסקיו, הניח את אביו הגלמוד במוסד "בית אבות" ופעם בחודשיים ביקר אצל אביו לכמה דקות. אמנם פעם בשבועיים צלצל טלפונית למזכיר המוסד לשאול אם אביו עדיין חי ואם יש בעיות. האב הזקן התלונן פעם לפקיד המוסד על יחס הזלזול מצד בנו, שאיננו מתפנה להתעניין בו. ציערה אותו במיוחד העובדא שהבן היחיד הזה איננו לומד בספרים הרבים שחיבר, שמסר לו במתנה. בא פקיד זה למשרדו של אותו בעל עסק מוצלח לעורר אותו על תלונת אביו. ענה הבן בתדהמה, "כיצד תוכל לומר שאני מזלזל באבי? הרי תמונה שלו על הקיר של משרדי. וגם הספרים מונחים בארון הספרים שבביתי. אמנם אין לי זמן להגות בהם, אבל פעם בשנה (לפני פסח), אני מנגב אותם מהאבק. תאמר ששכחתי אותו? זה מוגזם".

מה הנמשל?

אמנם שמו של רבי שמעון בר יוחאי נערץ אצל כולם. רבבות פוקדים את קברו. ספְרָיו – (זהר, תיקוני זהר, ואף מאמריו הרבים המובאים בש"ס ומדרשים), מעטרים את ארון הספרים שלנו. אמנם אין לנו פנאי לעסוק בהם, אבל לומר ששכחנו אותם? הא כיצד, הרי בכל ל"ג בעומר אנו טורחים לנסוע למירון, נסיעה של כמה שעות בכל כיוון, ואנו ערים אז כל הלילה למען זכרון שמו. גם בתפילות לפני תקיעת שופר בראש השנה אנו מבקשים שיתקבלו ברצון "בזכות בר יוחאי". ומה עוד שהילדים שלנו מדליקים מדורות בכל רחבי ארצנו ושרים הפזמון "בר יוחאי נמשחת אשריד". אחרי כל זה תאשים אותנו שאנו מזלזלים במורשתו?

במאמר קצר זה הבה נתמקד **בארבע נקודות** שהוריש לנו רשב"י, והרוצה לידבק בצדיק, יידבק בדרכיו.

[א] דריש טעמא דקרא.

יש חשיבות לחפש טעמים ונימוקים למצוות. אמנם נכון שיש לקיימן גם בלי שיודעים הטעם. נכון שאין רשות לשנות פרטי דקדוקים בקיום המצוה מפני הטעמים. אבל חייבים לבקש להם טעם. זאת ידענו כי רבי שמעון היה דורש טעמא דקרא (יבמות כג / גיטין מט / קידושין סח [עיין מהר"י פיק] / ב"מ קטו, ועוד)... – זאת אומרת ציווי ה' אינו חק עיור אלא יש לו טעם אנושי המובן לשכל בן אדם.

ובעצם גם **הרמב"ם** הדריך אותנו לחפש טעם והגיון למצוות. כך לשונו: "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הן, ראוי להתבונן בהם וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם וכו' ורוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה [הקב"ה] לתקן הדיעות וליישר כל המעשים" (הלכות תמורה ד, יג). זאת אומרת הלימוד הפשטני של הלכות ודינים אינם מספיקים לנו. צריכים לתת במצוות חיות ורגשיות, שנבין מה מטרת חכמת התורה.

הקדמונים (מורה נבוכים, ספר החינוך וכיו"ב) וכן האחרונים (רש"י הירש וכיו"ב) עסקו בזה הרבה. גם ספרות החסידות תרמה לזה הרבה. ובימינו יש ספר "**המצוות וטעמיהן**" של הרב אברהם צ"ל (הוצאת כתר, ירושלים) המביא ביאורים רבים לכל מצוה. לכן המכבד את זכרו של רשב"י צריך ללכת בעקבותיו גם בלימוד זה.

[ב] לשם שמים.

ר' שמעון זלזל בערכו של מעשה-מצוה, אם כוונת מבצע-המצוה לא היתה לשם שמים. מעשה (שבת לג:) שהתווכחו ביניהם ר' יהודה ור' שמעון בענין פעולותיהם של אומות העולם ביישוב העולם. ר' יהודה היה סבור "כמה נאים מעשיהם של אומה זו (הרומיים). תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמם. תקנו מרחצאות לעדן בהם את עצמם, תקנו גשרים ליטול מהן מכס" (מפך המשתמש בגשר). עכ"ל. זאת אומרת גם מעשה שהוא תקין, אם יש כוונות זרות, ומקיים המצוה חושב לטובת עצמו, המצוה היא פגומה ולא שייך להגדיר אותה "כמה נאים מעשיהם".

גם **הרמב"ם** היה סבור כי אפשר לפגום בשלימות המצוה אם מתכוונים כוונות זרות של אנוכיות. יש החושבים שהמזוזה שבפתח החדר היא סגולה להציל את הבית מגנבים, או סגולה להציל את דיירי הדירה מחלומות רעים. כך לשון הרמב"ם –

"מנהג פשוט שכותבים על המזוזה מבחוץ וכו'. אבל אלו שכותבים מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות [ציורים] הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא. שאלו הטפשים לא די להם שביטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב"ה ואהבתו ועבודתו, כאילו היא קמיע של הנאת עצמם, כמו שעלה על ליבם הסכל, שזה דבר המהנה בהבלי העולם". (הלי מזוזה ה, ד).

מדבריו למדנו **שהמניחים תפילין** כדי שמעשה זה יציל את הלושב מתאונת דרכים, או אלו הנותנים לצדקה לפני שיוצאים לנסיעה ארוכה, שישמש להם כמין ביטוח נגד אסון בדרך, אמנם אפשר לעודד אותם כי "מתוך שלא לשמה בא לשמה", אבל בעצם ריקנו רוב מעשה המצוה מתוכן, כי לא כיוונו לשם עשיית רצונו של הקב"ה. ולכן הרוצה ללכת בעקבותיו של רשב"י חייב להתעלות, לחנך את עצמו שכל מצוה ומצוה שיקיים תהיה בכוונה לעשות רצון בוראו ולא לשם הנאת עצמו. **אם ילמד תורה**, יהא זה כדי לדעת תורת ה', ולא כדי להשיג שידוך טוב, או משרה יפה, או פרסום. **השומר שבת** ומענגה צריך לכוון לכבוד השבת, ולא כדי לפנק את גופו במנוחה ואכילה דשנה. אמנם ודאי גם בלי כוונה נשגבה קיים האדם את המצוה, אבל לפי רשב"י המצוה פגומה מאד. המחשיב את רשב"י ותורתו חייב לשפר את עצמו בזה.

[ג] לימוד תורה.

וכן מי שלוקח לעצמו את דמותו של רשב"י להיות לו למורה דרך, צריך להקפיד על סדר זמנים שלו, לתת כמה שאפשר יותר למען התקדמות בלימוד התורה. רשב"י תבע שבכל סעודה שהאדם אוכל, יגיד שם דברי תורה (אבות, פרק א). רשב"י קובע שעל האדם לחזור הרבה פעמים על לימודו לבל ישכח ממה שלמד. כי אם ישכח, הוא כמו מאבד ציפור יקר ערך שנמסר לשמירתו, והוא מתחייב בנפשו (ספרי, עקב, מח). רשב"י התריע שהסיבה שיש עיירות נתלשות מא"י, היא מפני שכלל העם אינה מרבה מספיק בלימוד התורה (מדרש איכה, תחילת הפתיחה). והוא שעודד אותנו: "אם ראית הבריות שנתייאשו ידיהם מן התורה, עמוד והחזק בה, שאתה נוטל שכר כנגד כולם" (ירושלמי, ברכות פ"ט ה"ה). ולכן מכבדי רשב"י צריכים להתאמץ יותר בלימוד התורה.

[ד] ישיבת ארץ ישראל.

נסיים בזה. רשב"י התנגד למי שיוצא לחו"ל, אפילו אם אח"כ יחזור ארצה כשהוא עשיר. כך מובא במדרש – מעשה באחד ששב ארצה "והיו התלמידים רואים אותו ומקנאים בו, והיו מבקשים [אף] הם לצאת לחו"ל. וידע רשב"י, והוציאם לבקעה אחת על פני מירון ונתפלל ואמר 'בקעה, בקעה, התמלאי דינרי זהב'. התחילה מושכת דינרי זהב לפניהם.

אמר להם, אתם מבקשים? הרי זהב, טלו לכם. אלא תהיו יודעים כי כל מי שנוטל עכשיו, חלקו של עוה"ב הוא נוטל. שאין מתן שכר [שמירת] התורה אלא לעוה"ב". (מדרש שמות רבה, נב).

מה רעיון המדרש הזה? יושבי א"י הם מובטחים לזכות לעוה"ב (כתובות קיא ע"א). אמנם אפשר לצאת לחו"ל ולהתעשר, אבל דיירי קבע בא"י הם הזוכים למה שהוא שוה יותר מכסף וזהב. ואם רוצים הם להמיר שכר ישיבת א"י על כסף וזהב, ביכולתו של רשב"י כבעל מופתים לסדר להם זאת. אבל את חלקם לעוה"ב שזוכים בו כי שומרים תורה בא"י, את זה הם יפסידו. המסקנא, שהיושב בא"י, למרות שאינו זוכה לעושר, הרויח יותר מאשר אותו מסכן שיצא לחו"ל, נהיה עשיר והפסיד מצוות יישוב א"י. לקח זה יש לכל אחד ללמוד בדורנו. [ובמסכת בבא בתרא, [צא]. - החמיר מאד לאסור היציאה מא"י אפילו בשנת בצורת, כל עוד שאפשר לקנות מזון אפילו ביוקר רב. רשב"י מייחס לחטא זה, את מיתתם של אלימלך ובניו].

סיכום.

כל התולה תמונה של אבא על הקיר, ודי לו בזה, לא נקרא שכיבד את אביו. כן כל המבקר את קבר רשב"י בל"ג בעומר ולא עסק בתורותיו, עצותיו והדרכותיו (כפי שנמסרו בגמרא ובמדרשים) הוא כמו אותו הבן הטרוד בעסקיו ומבקר את אביו פעם אחת בכמה חדשים. אמנם יש לו כל ספרי רשב"י בארון הספרים שלו, אבל אין לו פנאי לעיין בדבריו.

אבל, מי שרוצה להדבק ברבי שמעון באמת, יקיים בקשת רבי שמעון עצמו: "פְּנִי, שְׁנוּ מִיְדוֹתַי שֶׁהֵם תְּרוֹמוֹת מִתְּרוֹמוֹת מִדּוֹתַי שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא!" (גיטין סז. / פירש רש"י. בחרתים ותרמתים מתוך עקרי משניותיו של ר"ע והיינו ברירה אחר ברירה!). ועליו הרי העיד מורו רבי עקיבא: "דיידך, שאני ובוראך מכירים את כוחך" (ירושלמי, סנהדרין פרק א, הלכה ב). זאת אומרת לא כל חכמי דורו הכירו רום מעלת ערכו שהיא למעלה מהם. אבל הקב"ה ורבי עקיבא הכירו! ואחרי מותו של רשב"י כבר מכירים זאת כולם, בבחינת "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם". (חולין ז).